

Finis mundi eller talteknik i nio scener : Spexrevy på Åsakursen 1915

Nordén, Arthur,

81 F a Br.

NORDÉN

EN

ÅSA-SOUVENIR

1915

Kungl. biblioteket

0 0000 000107435

NORDEN A.

o

Supplément
à la
Dictionnaire
Général

En Als-
souvenir

Erhard
Linné

FINIS MUNDI

TRYCKT I 50 ABONNERADE
OCH NUMRERADE EXEM-
PLAR, VARAV DETTA ÄR

N:r

FINIS MUNDI

ELLER

TALTEKNIK

I NIO SCENER

SPEXREVVY PÅ ÅSAKURSEN 1915

I HAST HOPKOMMEN AF

ARTHUR NORDÉN

— • —

NORRKÖPING
NORRKÖPINGS TIDNINGARS TRYCKERI
1915

PERSONERNA:

JUPITER PERSON- NATUS	V. PERSONNE.
JUNO, <i>das ewig Weibliche</i>	fru NETZ.
GANYMEDES, <i>mun- skänk, deras hus- hållare (oiko- nomos)</i>	A. NORDÉN
MATTSON, <i>agro- nom, Vaddö, Stock- holms län</i>	V. MATTSSON.
PALMATUS, <i>palm- beskuggaren</i>	N. PALM.
GNISTTELEGRA- FEN, <i>talteknisk åskådningsmate- riell</i>	E. ODHNER.
EN TÄRNING	P. ENVALL, TÄRNA.
RÖST från publiken	M. FEUK.
RÖST från jorden..	— — —

Himlapallen = Brockmans tripod.

Handlingen försiggår på de rum- och tidlösa
markerna (se Tidskrift för Svenskt
Folkbildningsarbete).

SCEN I.

JUPITER, *sitter på himlapallen.* GANYMEDES, PALMATUS, OLYMPISKA KÖREN.

KÖREN: Här är gudagott att vara...

JUPITER: Bra, mina barn, men nu tar vi en samtaletime. Självverksamhet är pedagogikens begynnelse, lärdes det på Åsakursen, och en förskräckelse blir änden, väl inte på kursen, men i alla fall på det här dramat, för jag kommer i slutet av pjäsen att bringas till en högst fatal överilning. Men innan vi går vidare dit får jag lov att fråga, vad det är för årsens tid därnere vid detta laget, så att jag inte sitter här och försummar min åska, om det är i den säsongen?

(Förstämning bland de kringstående.)

Vid Jupiter, är det ingen som vet, vad det är för årsens tid. Var ha vi vår almanacka?

GANYMEDES: Den har fröken Henningson tagit till sin välläsning.

JUPITER *(urladdar sin vrede i en åskskräll.)*

Ur led är tiden!

GANYMEDES *(erinnrar sig plötsligt tiden, skämtsamt:)*

M'n här e d'n

s'm föddes att d'n vrida rett ig'n

JUPITER: Då borde du allt börja med att vrida ditt uttal lite till rätta först. Öppna mun ordentligt, och så rena vokaler, så här: Männ härr ärr dänn...

GANYMEDES:

Män härr ärr dänn
som föddes att dänn vrida rätt igänn.

JUPITER: Det var redan litet bättre. Nå
vad är det för tid då?

GANYMEDES: Det är just vackraste
brittsommarn på Åsa, och vid den tiden brukar
ers höghet inte omaka sig med blix
och åska. Se på Brockman, så kontemplan-
tivt han promenerar sin slocknade cigarr —
det vore illa gjort att skrämman den heders-
mannen. En rökare, som jag även varnar
ers höghet att förnärma, är Dencker. Han
kunde begära ordet.

JUPITER: Gud bevare mig, ta undan
åskan, Palmatus! — Men du nämnde ett ord,
Ganymedes: röka! En havanna skulle allt
smaka så här ovanpå kaffet. Ta och kila
ned och köp en låda, munskänk!

(*GANYMEDES kilar.*)

SCEN II.

JUPITER, PALMATUS, KÖREN.

PALMATUS: Vi tar väl en sång, medan
vi väntar.

KÖREN: Personne tar upp ton! Var är
Personne?

*JUPITER mulnar och blixtrar mot syn-
daren.*

PALMATUS ropar nedåt: Är Personne
kvar ner på jorden?

JUPITER mulnar oroväckande.

RÖST från jorden: Personne åldrades och
avgick omsider som tredjelärare.

PALMATUS: En fattig tredjelärare kommer väl aldrig till saligheten. Personne är dessutom nog säkrast att söka på det andra stället.

JUPITER urladdar sig kraftigt.

PALMATUS: Aj för sjutton, det är ju Personne, som personnefierar Jupiter. *Stämmer jämte kören hastigt upp*:

Dåne liksom åskan, bröder...

SCEN III.

DE FÖRRA. *GANYMEDES återkommer flämtande.*

JUPITER: Nå, äntligen kommer havannan!

GANYMEDES: Ers höghet, pengarna räckte varken till havannan eller nån annan...

JUPITER: Ja men pengarna svarade ju mot produktionspriset, vad vill detta säga?

GANYMEDES: (*avelstöt*) Jo se, nu kan en säj se, (*under lugg*) att i Skåune...

JUPITER: Förlåt jag afbryter, men från Skåne hämtar man bara förmånliga exempel i nationalekonomin. Docent Sommarin tar sina olämpliga från Stockholm.

GANYMEDES (*bägge händerna ut*): Nå så tänker vi oss i Stockholm då. (*Pekjingeret*.) Där blir det en felslagning av den fria konkurrensens lag. Di bildar inte (*tummen!*) en utan (*staccaterad handutmätning*) tjugo en fabriker i tobak. (*Vädjande handgest*.) Och di sista, hur har di kommit till? Jo (*handvevning*) di har job-

bare satt opp. (*Händerna i byxfickorna:*) Och det är klart att det inte kan gå på det viset. (*Höga armbågsrörelser:*) Och så fabricerar di tobak å fabricerar tobak alla di tjugoen fabrikerne, (*segnar halvkvävd baklänges*) och så drunknar di i tobak. (*Pekfingret:*) Och så blir det en krasch (*smäll*) pang! (*Händerna ut:*) och så står di där, (*snabb tung rörelse i vänstra mungipan*) inte sant? (*Händerna vid höfterna:*) De e en rraasande skillnad dei.

JUPITER: Men vad i all världen har det med min havanna att göra?

GANYMEDES: Men så är där en knepig ingenjör, (*handen i pannvecket*), som får en idé. (*Inbjudande handrörelse:*) Han bildar en kartell, och (*handvevning*) så bildar di en trust, och (*tummarna i armhålen*) så skaffar den sig monopol i tobaksbranschen.

JUPITER: Men vad säger nu nationalekonomen om detta?

GANYMEDES (*sätter händerna i västfickorna, skakar ett belåtet leende ansikte:*) Det är komplett omöjligt, säger nationalekonomen, d.d.d.det är komplett omöjligt, för (*uppåt med händerna*) 3 gånger 4 är 12, f.f.f.för (*fridfullt, sjunkande handgest*) 3 gånger 4 är 12.

JUPITER: Ja, sa jag inte, att det var omöjligt? Tobaken är ju inte dyrare att producera nu än förr, följaktligen bör den inte kosta mer. Eller vad säger nationalekonomen om detta resonemang?

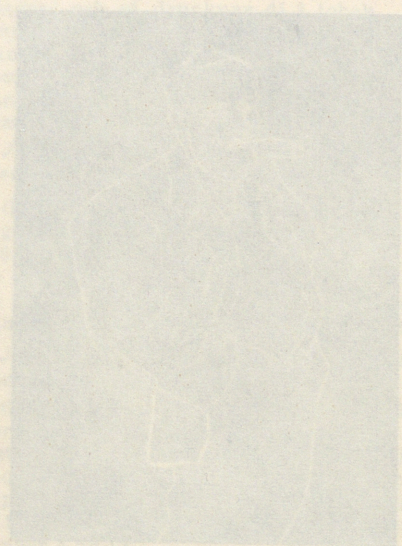
GANYMEDES: (*händerna i västfickorna, allvarligt*): Det är fel, säger nationalekonomen (*konstpaus*), (*under lugg*) ett sånt re-

Allvar.

Lard pour lard av D. Jakobson
Vatikanen.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

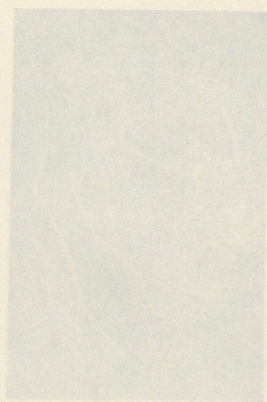

Faint, illegible text at the bottom of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

Skämt.

Stilleben av D. Jakobson.
Dresdengalleriet.

Druckmaschinen
König von H. J. J. J.
1881

sonemang, det (*fingerspärning uppåt*) måste vara fel.

JUPITER: Hut, munsänk, vill du säga, att jag resonerar fel! (*Urladdning. Där på milt:*) Men di kanske dumpar i Danmark!

GANYMEDES: Vi ska fråga någon, som gått på Diemer. (*Till publiken:*) Dumpar tobaksmonopolet i Danmark?

RÖST ur publiken: Nej.

JUPITER: Det är således numera omöjligt att köpa sig en havanna för en penning, som svarar mot produktionspriset?

GANYMEDES (samtliga ovanstående gester:) Men det är just dei, som är så svårt att få svenska folket att förstå.

JUPITER: Den skapade världen börjar lämna de lagar, jag nedlagt i tingens väsen, så att en havanna inte längre kostar, vad den går till, såsom jag menat, utan vad monopolet bestämmer. Monopolet har sålunda rest upp sin vilja mot gudarnas, och därför ämnar jag låta mig tändas av en helig vrede och förgöra hela människosläktet. Varenda själ skall dö.

GANYMEDES (nystar med händerna:) Men det är ett milliardföretag, dei. Och innan man kan ge sig in på såna, så måste man (*under lugg*) spara, spara.

Därför hemställer jag till ers höga nåde, om det vore fördelaktigare att låta en man dö för folket än att låta hela folket dö!

JUPITER: Förträffligt alldeles! Det gäller bara att få tag i den lämplige. Är det nån som har nån att föreslå?

PALMATUS: Ja men bara tre på förslag,

och efter lämplighet, skicklighet och förtjänst!

GANYMEDES: Vi gnisttelegraferar till överstyrelsen efter förslag!

JUPITER: Utmärkt! Gå efter gnisttelegrafren!

PALMATUS: Men hur ska vi få in den kolossen?

JUPITER: Naturligtvis efter Jakobsonska metoden för fysikaliers hämtande: ta den på en vagn och tillbehören på ett skjutbart bord!

SCEN IV.

DE FÖRRA. GNISTTELEGRAFEN *införes och uppreses*. *PALMATUS (telegraferar)*.

GNISTTELEGRAFEN: rrrrrmmmmnnrrrr

JUPITER (undersökande): Är det mellangärdsandning?

GNISTTELEGRAFEN (entonigt, fort): Det är väl icke så viktigt med mig, som bara är en telegrafstolpe.

JUPITER: O då, andhämtningen, som är det viktigaste av allt, och mellangärdsandningen mest. Utan den kan man aldrig lära sig läsa väl, och läsa väl måste alla kunna, t. o. m. liljorna på marken och fåglarna under himmelens fäste.

GNISTTELEGRAFEN (svarstelegrammet kommer): lizzisiska dingdingelidångangångangtdtdrrrr...

GANYMEDES (som mottagit telegrammet, överlämnar det).

JUPITER: Vid Herkules, har di inte satt

opp 28 stycken på förslag, fastän det bara är en som skall dö för folket. Och så har di satt dom i bokstavsordning, en för varje bokstav, och alla främst i lämplighet. Där står vi ju lika vackert som förut!

GNISTTELEGRAFEN: izzisiskadingdinggelidång...

GANYMEDES: Här kommer mera! Det är en olämplig! (*Läser upp:*) "Från de 28 föregående, vilka var och en i främsta rummet böra anses vara den lämpligaste att ensam dö för folket, får överstyrelsen över mänskligheten särskilja agronomen Mattson såsom avgjort olämplig för uppgiften".

JUPITER: Där ha vi mannen!

GANYMEDES: Ja, men han var ju den ende olämplige.

JUPITER: Asch, det inte därpå det hänger. Vi vill ju bara ha anvisning på en bestämd, och här har vi ju fått en utpekad. Han skall dö för folket. Hämta syndabocken!

SCEN V.

PALMATUS inför AGRONOM MATTSON.
DE FÖRRA.

JUPITER: Är det agronom Mattson?

MATTSON: Ja, det är det.

JUPITER: Jo, förlåt, mitt namn är Jupiter. Det är meningen att ni skall dö för folket.

MATTSON: Varför skall jag det?

JUPITER: Jag blev arg ett slag, och så

beslöt jag att förgöra mänskligheten. Var-
enda själ!

MATTSON: Ja, det hade ju varit mycket
rationellare det, hr Jupiter!

JUPITER: Ja, men det hade varit ett sånt
milliardföretag, sa Ganymedes.

MATTSON: Jamen, hr Jupiter, om ni ha-
de följt med oss till Rockelsta i söndags, så
hade ni nog med er olympiska makt kunnat
lura från grefve Rosen hans vapensam'ling
och delat ut bland mänsklighe'ten, så hade
nog vapenmmotta'garna besörjt resten.
Tänk vilken pedagogisk självverksamhet!

JUPITER: Ja, det har du rätt i. Varför
gjorde jag inte det, Ganymedes?

GANYMEDES: Ers höghet är som
Brockman både pedagog och psykolog d:r
Holms skolmästarlära förutan.

JUPITER: Ja, det är så sant. Och där-
för måste du dö, Mattson.

MATTSON (avsidet): Här gäller det tyd-
ligen slughet eller livet, så rospigg jag är.
Först och främst måste jag vinna tid.
(*Högt*) Hör nu, hr Jupiter, den där telegraf-
stol'pen är väl allt bra överflö'dig, skulle man
inte kunna undanflytt'a den!

JUPITER: Jo, det har du rätt i. Alle
man hugg i! Juno, dyra maka, kom och in-
tag min plats på himlapallen, för den får
inte stå tom, och jag skall skaffa ut den här
telegrafstolpen!

SCEN VI.

DE FÖRRA. JUNO inträder, stickande på
en landsstormsstrumpa.

JUNO: Ta om det där ifrån: "för den får
inte stå tom", och tänk på fraseringen, Ju-
piter!

JUPITER: För den får inte stå tom //
och ja ska skaffa ut den här telegrafsto-
lpen.

JUNO: Så där ja, nu blev det litet bättre,
men du borde allt ha gjort en ledig gest
också.

JUPITER (*repeterar med tvänne väldiga
gester.*)

JUNO: Se så där ja, Jupiter. Ja, jag
skall gärna inta din plats.

(*Jupiter, Ganymedes och Palmatus fälla te-
legrafstolpen, som utbäres.*)

SCEN VII.

MATTSON, JUNO.

MATTSON: Det är fru Juno, förstår jag.
Min vördnad och hyllning, bästa fru.

JUNO (*Isigt*): Kom inte stickande med
några artigheter, min herre, för jag håller
mig till min höga gemål. Jag ja håller mej
till — (*för sig själv*) skall man säga "till sin
man" eller "te sin man"? O, den som hade
fröken Henningsson till hands nu! Han kan
ju rent tro, att jag är tillgänglig för smic-
ker. (*Högt*) Min herre jag håller mig till
min man.

MATTSON: Nädig fru, jag befinner mig
inte i det läge, då man vedervå'gar...

JUNO: ve'dervågar!

MATTSON: ... ve'dervågar sig ut på Amors jaktsti'gar ...

JUNO: jakt'stigär!

MATTSON: ... jakt'stigär. Om en halv minut skall jag hängas. Jag ville bara dessförinnan så gärna ha klarhet om en sak: hur skall man egentligen frasera ordet "folkhögskolelärareföreningsstyrelseledamot"?

JUNO Det var en mycket intressant sak, hr agronom. Den tål att tänka på.

MATTSON (hastigt): Länge?

JUNO Ett halvt år väl. (*Låter sin köld tina upp.*)

MATTSON (avsides): Gudskelov, då är jag räddad så länge åtminstone. (*Högt.*) Och under tiden, skulle vi inte kunna hitta på något angenä'mt tidsfördriv. Gissa gåtor t. ex. Kan fru Juno säga, hur många skåningar en uppsvensk väger upp i folkhögskolan?

JUNO: Ja, det tål att tänka på, det (*blyga ögonkast*).

MATTSON (hastigt): Länge?

JUNO: Ja, ett år minst (*smäktande blickar*).

MATTSON (avsides): Rågfältet ljusnar! (*Högt.*) Är det ingenting, jag kan vara nådig frun behaglig med till dess? Vända noterna vid pianot, sjunga duett eller bli informator för någon af döttrarna?

JUNO: Å, hr Mattson, det skulle vi ju alltid kunna tänka på! (*Eldiga blickar*).

MATTSON (hastigt): Hur länge?

JUNO (varmt): Så där några år.

MATTSON (avsides): Räddad!

SCEN VIII.

DE FÖRRA. JUPITER. PALMATUS.

ENVALL *i bakgrunden.*

JUPITER (stånkar): Den här välsignade telegrafstolpen har gjort mig i humör att företa exekutionen genast.

JUNO: Nej, dyre make, jag har tänkt ut ett annat sätt. Det vore synd att rycka denne unge duktige agronom från hans lysande framtid inom den svenska folkhögskolan. Låt oss i stället återgå till din förra plan och låta folket dö!

JUPITER: Ja men inte kan jag ge mej te

JUNO: . . . "till" heter det, Jupiter!

JUPITER: Inte kan jag åska ihjäl 1½ milliarder människor, inte. Det är ju ett milliardföretag, och före sådana måste man ha sparat, sa Ganymedes. Och hur ska man kunna det på en tredjelärelön? Mattson ska dö för folket!

JUNO (tyst): När kvinnans hjärta kommer med i spelet, blir hon skarpsinnig. (*Högt.*) Lyssna på ett förslag! Nu gå alla människor och läsa väl. Låt du ett påbud utgå över all världen, att bokstaven v skall vara j!

JUPITER: Och vad sker så?

JUNO: Jo, mänskligheten, som nu läser väl, läser ju då jël sig.

JUPITER: Förträffliga maka, din skarpsinnighet kommer mig väl till pass. Så skall ske. Agronom Mattson torde dessförinnan återgå till jorden och välläsningen.

JUNO: Nej, bäste Jupiter, jag har just tänkt på, att vår yngsta dotter behöver en huslärare och jag någon som vänder pianonoterna och sjunger duetter med mig. Vår dotter behöver också en lärare i plastik, som i en rundgående pardans svävar ut i rymden med henne. Kunde vi inte behålla agronom Mattson här?

JUPITER: Ske alltså! Tärningen är kastad (*kastar ut Envall*). V vare j! (*Åska*.)

SCEN IX.

DE FÖRRA. *GANYMEDES rusar in bestört.*

GANYMEDES: Allt folket har ju läst ihjäl sig!

MATTSON: Men jag klarade mig. Se, det är praktisk pedagogik, det, doktor Holm!

RIDÅ.

